

প্ৰবাস নানান দুখৰ সৌৰবণেৰে ভৰা হলেও, এওঁ একোতৈকে কেৰেপ নকৰি সেই চেঙেৰা ডেকাৰ উদ্যমেৰেই অসমত শেষলৈকে কাম কৰি গল। এই কৰ্মক্ষেত্ৰই এওঁৰ সুস্থদ আৰু মৰীচৰ ধমাছৰ ভনীয়েক কুমাৰী বোভা আৰু দ্বিতীয়া পত্নীকে আদি কৰি ভালেখিনি প্ৰাণীৰ সমাধি-ভূমি। তথাপি অসমত ভবি দিয়া দিন ধৰি এদিন এখন্তেকলৈও আলাহ-দুখ নামানি নেদানেপেৰাৰৈক একুবি দুবছৰৰ ওপৰ কাল খাটিলে। সদিয়া, জয়পুৰ আৰু নামচাঙত এওঁৰ প্ৰথম ছোৱা কাল কটাই। ১৮৪১-ৰ অন্তৰ্ভূত উজনি অসমৰ পৰা নগা আদিৰ বিদ্রোহত বেদা পাই যেতিয়া ব্ৰহ্মনে নগাঁৱত কিছু কাললৈ থিতাপি লয়গৈ, তেতিয়া পদপালি, ধৰ্ম-প্ৰচাৰ আৰু মাউৰাশালিৰ কাৰ্যেই তেওঁৰ সকলোখিনি সময়-সুহি লয়। ১৮৪৮-ত ষ্টাৰ্ড-দম্পতীয়ে অজৰাই দিয়াত স্বাস্থ্য-লাভৰ বাবে ব্ৰহ্মনে-দম্পতী আমেৰিকালৈ যায়, আৰু ১৮৫১-ৰ মাৰ্চত মূৰলিত পুনৰ কান্ধ পাতে। আগৰ কামৰ উপৰিও এওঁ এতিয়া খৃষ্টীয় অসমীয়া সাহিত্যৰ বাবে কঠিন পৰিশ্ৰম কৰে, আৰু বাইবোল পুথিৰ বহুত কথা আৰু খৃষ্টীয় তুতি-গান একুবি অসমীয়ালৈ আঙো। বাব বছৰ কঠোৰ কষ্টৰ পাছত ১৮৫৭-ৰ আগষ্টত এওঁ প্ৰথম অসমীয়া-ইংৰাজী ছপা অভিধানখন উলিয়ায়, আৰু অসমীয়া জাতিক এই অৱদানেৰেই তেওঁ চিৰঞ্জী কৰে। আকৌ স্বাস্থ্য-লাভৰ বাবে এওঁলোক দ্বিতীয় বাৰ আমেৰিকালৈ যায়, আৰু তাতেই ১৮৬৯-ৰ সেপ্তেম্বৰত এওঁৰ প্ৰথম পত্নী ঢুকায়। সিমানেও জীয়েক কুমাৰী মেৰিয়াক সঁচৰি লৈ ১৮৭১-ত তেওঁ ডেন্‌কৰ্ণৰ বিষয়া পত্নীক পুনৰ্বিবাহ কৰায়, আৰু তেৱেঁ ১৮৭৪-ত স্বাস্থ্যলাভৰ বাবে ব্ৰহ্মদেশলৈ গৈ তাতে মৃত্যুৰ মুখত পৰে। জীয়েক মেৰিয়াছ-মাইৰী কামৰ লগত মান দেশলৈ গৈছিল, আৰু আৰু তাৰ পৰা নগাঁৱলৈ উলটি আহোঁতে এৰৌ গুৱাৰিপাৰৰ ওচৰতে হাইজাত পৰি জাহাজতে ঢুকায়। ১৮৭৮-ত এওঁ যেতিয়া শেষ বাৰ অসম এবে, বিদায় দিওঁতাসকলক কৈছিল—“যাবলৈ মোৰ সত যোৱা নাই। মোৰ হিয়া ইয়াতে থাকি যাব। ইয়াৰ পাঁচ-বছৰ পাছত আমেৰিকাৰ মিছিগানৰ ইটন বেপিড নামৰ ঠাইত ১৮৮৩-ৰ ১০ নৱেম্বৰত ৭১ বছৰ বয়সত মাইলাছ ব্ৰহ্মনে চিৰশান্তি লাভ কৰে।”

ব্ৰহ্মনৰ কীৰ্তিস্তম্ভ এই শতাব্দীত ১৮৫০-ৰ মান অসমীয়া শব্দ আৰু তাৰ অসমীয়া আৰু ইংৰাজী অৰ্থ দিয়া আছে; আন সকলো কথা এৰিও, তেওঁ

যে ইমানখিনি অসমীয়া শব্দ গোটাই সজাই ৰাখিলে, ইও সামান্য লাভৰ কথা নহয়। এই অভিধানৰ ইংৰাজী পাতনিতে এওঁ ইয়াৰ জগবীয়া ইংৰাজী-অসমীয়া শব্দকোষ এখন লিখাৰ সঙ্কল্প প্ৰকাশ কৰিছিল। হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ পঢ়াশলীয়া অভিধান, হেমকোষ আদি ওলোৱাৰ আগলৈকে এইখনেই একমাত্ৰ অসমীয়া ছপা শব্দকোষ আছিল। ইংৰাজী পাতনিতে এওঁ লিখিছে—ইয়াৰ আগতে এই ভাষাৰ কোনো গঢ় নোপোৱাত আৰু যেনে যেনেকৈ পায় তেনেকৈ লিখাত আন সকলো প্ৰথম চেষ্টাৰ দৰেই এই চেষ্টাও নিশ্চয় অসফল নহয় অসফল অসম্পূৰ্ণ হবই। তথাপি বিনা-বিচাবে এটি শব্দও সবকি ধাবলৈ দিয়া হোৱা নাই, আৰু সন্দেহৰ স্বলত আটাইতকৈ জ্ঞান-স্বৰোবুদ্ধ লোকক সুধি লোৱা হৈছে। ইয়াৰ আখৰ-জোটনিত অসমীয়া পণ্ডিত বাহুবাহু বৰুৱাৰ নিয়ম মানি চলা হৈছে; মোৰ বিয়াস, আনবোৰ নিয়মতকৈ এই নিয়মেই জন-সাধাৰণৰ উচ্চাৰণ-সংগত অধিক মিলে। গতিকে এই শব্দকোষ আৰু “অকনোদই” কাকতৰ তথা ধূমীয়া অসমীয়া সাহিত্যৰ আখৰ-জোটনিৰ বাবে এওঁলোকৰ অক্লান্ত দৌৰ পেলাব খোজা সমালোচকসকল অৱশ্যে ওপৰ-চকুৱা। সেই আখৰ-জোটনিবোৰ লিখা তেওঁৰ এই অভিধানৰ “আভাস”টি যেনে যুক্তিপূৰ্ণ, তেনে আবেগ উদ্দীপনাময়।—

“সকলো জাতি আৰু মাতৃভাষা মাতৃত নিজ মাত্ৰি ভাষা আদৰণিয়। সেয়ে জিয়ান কি খিন আৰু অসোভিত নহওক, তেওঁ আপোন ভাষা বুলি নেবে। বণ-বিগ্ৰহ, বাহ্য ভাষা আৰু নতুন বাহ্য পতা, এনে ছবিনাৰ দৰা বা নানা বিদেশি ভাষা সিকাতে মাত্ৰি ভাষাক গুচাব নোৱাৰে। আমাৰ এই অচম দেশত ইয়াৰ প্ৰমাণ দেখা গৈছে। পূৰ্বে আহোম বৰজাৰাজে এই দেশ জই কবি সস বচৰ ভোগ কৰিলে। তেওঁবিলাকৰ ভাষা ধাৰ্মতি জাতিৰ সমন্ধিয় এক ভাষা আছিল। কিন্তু এনে অতি আচৰিত জে বৰজা-সকলৰ ভাষাই অসমীয়া ভাষাৰ একো হানি নকৰি এতিয়া প্ৰাই সেই ভাষা আপুনি সোপ হল। এইদৰে মান আৰু মচলমানৰ সৈন্ত বাবে বাবে এই দেশত বণ কবি দেশৰ বহু উভপাত কৰিলে, তথাপি ভাষাৰ একো লব নহল। আৰু বৰ্তমান কালত এই দেশ ইংলণ্ডসকলৰ অধিন হোৱাত তেওঁবিলাকে অচমীয়া ভাষাৰ প্ৰতি বিসেস সহায় নহই বৰজা ভাষাক নিজ মাত্ৰি ভাষা বুলি গৰ্বগম্ভব সকলো কথম আৰু স্কল আদিভো বেষহাব কৰে। তাতে আমাৰ অচমীয়া

সাহস্ৱৰ এভাগে জিবিকাৰ উপাইৰ নিমিত্তে বহু শ্ৰমেৰে বিদেশি ভাষা
সিকে; আৰু কিছু বঙ্গালি কথা লিখিব বুজিব পাবিলে কাচাৰিলৈ গৈ তাত
বঙ্গালি অচমিয়া দুয়োকে মিহলাই আবজি আদি লিখি জিবিকাৰ উলিয়াই।
কাচাৰি ঘৰত দিনৰ দিনটো হিন্দুস্থানি বঙ্গালি আৰু কেতিয়াবা কিছু অচমিয়া
কথাও মিহলাই কাম-কান্দ কৰে; কিন্তু আপোন ঘৰ পৰিআল পোআ
মাত্ৰে সুধ কপে নিজ মাত্ৰি ভাসাবে আলাপ কৰে। এইদৰে প্ৰাই ৩০
বছৰ গল, কিন্তু অচমিয়া ভাষা ব্ৰহ্মপুত্ৰ নদিৰ সোঁতৰ নিচিনাকৈ ৰাজ্যৰ
স্বাভাৱ একেদৰে চলি আছে আৰু আগলৈকে চলিব ॥”

নিধি লেৱি ফাৰৱেল খৃষ্টীয় অসমীয়া সাহিত্যৰ ত্ৰিহুৰ্ত্তিৰ তৃতীয়টি।
ব্ৰাউন আৰু কট্টৰৰ মেমে তেওঁলোকৰ সদিনাৰ পঢ়াশালিৰ বাবে গোটোৱা
লৱাবোৰৰ ভিতৰত নিধি নামে চোকা-বুঞ্জীয়া সৰু লৰা এটি পাইছিল; ছপাশালৰ
উমেদাৰ কপে তেওঁলোক জয়পুৰলৈ লৈ আহে। তেতিয়া নিধিৰ বয়স
চৌধ বছৰ; খৃষ্ট ধৰ্ম-গ্ৰহণ কৰিবৰ ইচ্ছা প্ৰকাশ কৰাত বিচক্ষণ বুদ্ধি
আৰু অধ্যয়নশীল স্বভাৱৰ এই লৰাটিক ১৮৪১ ৰ ১৩ জুনত ব্ৰহ্মপুত্ৰ
শৰণ দিয়ে। এই আদি অৱস্থাত খৃষ্ট ধৰ্মৰ ন-শৰণীয়া একোজনক আমেৰিকাৰ
একোজন ধনীয়ে একোটা বৃত্তি দিয়ে; আৰু তাৰ বাবে পৃষ্ঠপোষকৰ
উপাধিয়েই শৰণীয়াজনৰ নতুন উপাধি হয়; নিধিয়ে এইদৰেই লেৱি ফাৰৱেল
উপাধি পালে। এওঁ বোলে আদিত্তে তেজপুৰ মহকুমাৰ কলংপুৰ মৌজাৰ
স্বতায় গাঁৱৰ কেওট কুলীয়া লৰা আছিল। ১৮৪৪ ৰ দিশেষঘৰত শিৱসাগৰত
ব্ৰাউনে এওঁৰ পত্নীক শৰণ দিয়ে। গল্প-পল্প উভয় ৰচনাতে নিধিৰ হাত
আছিল; “অকনোদই” ত এওঁৰ বিনই ৰচন, চৰগৰ বিৱৰণ, নৰকৰ বিৱৰণ,
প্ৰমু যিচু খৃষ্টৰ অৱতাৰ, নিস্তাৰৰ উপাই আদি পল্প আৰু হিন্দুস্থানৰ বুৰঞ্জী
আদি গল্প ৰচনা আৰু কিছুমান চিঠি ওলায়। এই চিঠিবোৰৰ এখনত এওঁ
ভালেমান দিনৰ মুৰত দেখা নিজ গাঁৱৰ কথা বৰ্ণাইছে। ইয়াৰ উপৰিও “কণি
বেহেৰুমাৰ সাধু” আদি কেইবাখনো সৰু সৰু পুথি এওঁ উলিয়ায়; আৰু
এওঁৰ ভাৰতীয় দণ্ডবিধি আইন পুথি ১৮৬৫ ত শিৱসাগৰ মিশ্বন প্ৰেছৰ পৰা
ছাপা হৈ ওলায়। মুঠতে “অকনোদই”ৰ বাহিৰেও ব্ৰাউনৰ বাইবোল ভাঙনি,
আৰু ব্ৰহ্মনৰ শৰ্কোৰ আদি খৃষ্টীয় অসমীয়া সাহিত্যৰ প্ৰায় ভাগতে নিধিৰ হাত
আছিল। হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ আত্মজীৱনীত আছে, “মই ভাৰ [অকনোদইৰ]

বৰ্ণবিভাগ সংশোধনৰ নিমিত্তে যত্ন কৰিবলৈ ধৰিলোঁ। মোৰ এই চেষ্টাত নিধি জেল্লি ফাৰৱেল নামেৰে এটা দেশী খুষ্টিমানৰ পৰা বৰ বাধা পাইছিলোঁ। সি তাৰ গুৰু ব্ৰাউন চাহাবৰ বৰ্ণবিভাগৰ প্ৰণালীৰ এক আঙ্গুলো লৰচৰ হোৱাক মহা পাপ যেন ভাবিছিল। তাৰ কথাত নিধিয়ে জনচেবেক ডাঙৰীয়াবো মত লৈছিল।” এনে উল্লেখত নিধিৰ প্ৰতি শ্ৰদ্ধা আচৰণ কৰা হৈছে বুলিব নোৱাৰি। এওঁৰ ‘বিনই বচন’ৰ নিচিনা বচনাত যি শুৰু আদিৰ ঠাইত বিষ্ণু-কৃষ্ণ আদি শব্দ বহুৱালে ই বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ কবিতাৰ দৰে হৈ পৰিব—

“শুনা সৰ্বজন	বিনই বচন	বিদয়ে দিওক বাস।
পাপ তবিবৰ	যিচু পদ সাব	নাহি অন্ন আৰ আশ ॥
তেৰে দয়াতুৰ	আপুনি ইশ্বৰ	পূৰ্ণ ব্ৰহ্ম সনাতন।
যিচু বিনে আৰ	সকলো অসাৰ	ভাবি দেখা সৰ্বজন ॥...
জেন ত্ৰিখ্য ডালে	পখি গৈ সকলে	দণ্ড কি ছদণ্ড থাকে।
সেই ৰূপে জ্ঞান	দেহত জিৱন	নিচয়ে বোনা সৱাকে ॥...
দিপ্তিতে সঘন	কবিলে গমন	অপমান নাহি হব।
অন্ধকাৰে ভাই	চলিলে সদাই	পথতে উজ্জ্বলি থাক ॥
এই হেতু স্তন	মোৰ নিবেদন	শ্ৰীষ্টত কৰা আশ্ৰই।
যিচু বিনে আৰ	নাহিকে উধাব	জানিবা নিচয়ে ভাই ॥”

এই তিনিজনৰ বাহিৰেও খৃষ্টিয় অসমীয়া সাহিত্যত বৰঙণি-যোগাৰ্ণতাৰ লেখ এলা-পেচা নহয়। ১৮৪০ ত শিৱসাগৰত প্ৰথমে এই মিশ্যনেৰীসকলৰ প্ৰেছ স্থাপিত হয়, আৰু তাৰ পৰাই ১৮৪৪ ত কাশীনাথ তামূলী ছুকন আৰু বাধানাথ বৰবৰুৱাৰ অসম বুৰঞ্জী আৰু ১৮৪৬ ৰ জাহ্নৱাৰীত ভোগালী বিহুৰ পাছতে “অকনোদই” ওলাবলৈ ধৰে। ইয়াৰ প্ৰথম সম্পাদক ওলিবৰ টি কট্টৰ; ইলষ্ট্ৰেটেড্ লণ্ডন নিউজ কাকতৰ চিত্ৰৰ পৰা অসমীয়া খনিকৰ বহুতৰা ব্লক কটাৰ্ছ এই কাকত সচিত্ৰ কৰা হৈছিল। ধৰ্ম, সাহিত্য, বুৰঞ্জী, বিজ্ঞান, দেশ-বিদেশৰ বাতৰি আদিয়ে ইয়াত ঠাই পাইছিল; আৰু ইয়াৰ ভাষা বুৰঞ্জী গল্পৰ দৰেই সহজ, সৰল আৰু সৰ্বসাধাৰণ অসমীয়াৰ কথা-বাৰ্তাৰ গঢ়ত লিখা আছিল বাবে ই অতি সৰ্বব্যবহী হৈ উঠিছিল। ১৮৬৭-৬৮ ত এই কাকতৰ গ্ৰাহকৰ লেখ সাত শৰ ওচৰা-উচৰি হৈছিল, স্বৰূপতে ইয়াৰ ৫০৬০ বছৰৰ পাছলৈকে অসমীয়া আলোচনী আৰু বাতৰি কাকতৰ বাবে এনে গ্ৰাহক-সংখ্যা আকাঙ্ক্ষাৰ কথা

আছিল। ইয়াত প্ৰকাশিত অসংখ্য বহুমূলীয়া প্ৰৱন্ধৰ ভিতৰত চুটিয়া বুৰঞ্জী, আহোম বুৰঞ্জী আৰু দেশ-বিদেশৰ বুৰঞ্জী কেখনমান, আৰু লেখকসকলৰ ভিতৰত ঢেকিয়াল ফুকন, হেমচন্দ্ৰ বৰুৱা আদি কেজনমান চিৰস্মৰণীয়। ৩৬ বছৰ বাল্যমহা পয়োভৰেৰে চলি ১৮৮২ মানত এই কাকত ওলাবলৈ এৰে; ইয়াৰ ভিতৰতে ব্ৰাউন, ডেনফৰ্থ, হুইটিং প্ৰভৃতি কেইবাজনো সম্পাদকৰ সলনি হয়।

আমেৰিকাৰ বেপটিষ্ট মিশ্যনৰ প্ৰকাশিত অল্পাত্ম পুথিৰ ভিতৰত (ক) পঢ়ালীয়া পাঠ্য—বাৰে-মতবা, প্ৰথম কিতাপ, সাধু কথা, প্ৰথম গণনা, দুতিয় গণনা, পদাৰ্থ বিজ্ঞা; (খ) বিবিধ—ফুলমনি আৰু ককণা, মাক-জীয়েক, হেনবী আৰু তেওঁৰ লগুৱা, জাত্ৰিকৰ জাত্ৰা, অপৰিমিতাচাৰৰ পৰিণাম, জোচেফৰ কাহিনী, আমেৰিকা আবিষ্কাৰ, বৰ্ণবিচাৰ; (গ) ধৰ্মপুথি—আমাৰ ত্ৰাণকৰ্তা যিচু খৃষ্টৰ নতুন নিয়ম, খৃষ্টৰ বিৱৰণ আৰু স্মৃত বাক্য, ডেভিডৰ গীত, নিস্তাৰৰ উপায়, কথোপকথন প্ৰথম আৰু দুতিয়, সৃষ্টি আৰু সংহাৰ-প্ৰলয়, অসমীয়াতৈ ধৰ্ম-সম্ভাষণ, পৱিত্ৰ অৱতাৰ, মুচলমান সৰ্ফলতৈ চিঠি, মুক্তিৰ বাট, পণ্ডিত আৰু ধৰ্মপ্ৰচাৰক, জাত্ৰিকৰ ভ্ৰমণ, ভুলৰ প্ৰতিবাদ, তুতিগান (২১০টি), ডক্টৰ বাৰ্থৰ, বাইবেলৰ সাধু; (ঘ) শিশু পাঠ্য—গুৱনী সাজ, আফ্ৰিকাৰ কোঁৱৰ, বুঢ়া চল, মুকুনাৱক; বামগতিৰ কাহিনী, বেবিৰ কাহিনী, ধাৰ্মিক চহা, বেজৰ কাহিনী, সৰু কালৰ ধৰ্ম, মাউবী ছোৱালী, ঈগলৰ বাহ। ইয়াৰ বাহিৰে ১৮৪০ ত কট্টৰৰ মেমে উলিওৱা ২৫৬ পিঠীয়া অসমীয়া শব্দাৱলী আৰু খণ্ডবাক্য, ববিচন্দ্ৰ ডেকা বৰুৱাৰ অসম নগুবিধি আইন, ১৮৪৫ ত ব্ৰাউনে উলিওৱা বকুল কামস্বৰ পদ-গণিত আৰু লীলাৱতীৰ ভাঙনি; ১৮৪৯ ত মুৰেৰ বিষকোষৰ সহায়ত লিখা অসমীয়া লৰাৰ মিত্ৰৰ ১৭৭ পিঠীয়া ভূগোল-শিক্ষক আৰু ২২২ পিঠীয়া অসমীয়া শিক্ষক, আৰু বিজ্ঞান আদি বিষয়ক সমাচাৰ চন্দ্ৰিকা যন্তত ছপোৱা পেটাৰ পাৰ্লিৰ অল্পকৰণত লিখা ব্ৰাউনৰ মেমৰ প্ৰথম ভাগ ভূগোল; ১৮৬৪-ত ওলোৱা ৱাৰ্ডৰ মেমৰ ইংৰাজী-অসমীয়া শব্দকোষ, ১৮৭৭ ত বি, এন্ কট্টৰৰ ইংৰাজী-অসমীয়া খণ্ডবাক্য ওলায়। ৱিলিয়ম ৱাৰ্ড নিজে কথি আৰু বাইবেলৰ সঙ্গীত-অল্পবাদক; গৰ্ণী হিফ্ৰ ভাষাৰ পণ্ডিত, আৰু ভালেখিনি পৰিশ্ৰমৰ ফলস্বৰূপে ১৮৯৯ ত তেওঁৰ অল্ড টেষ্টামেণ্টৰ অসমীয়া ভাঙনি ওলায়; এই মিশ্যনেই ১৮৫৯ ত হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ অসমীয়া ব্যাকৰণ উলিয়ায়। ইয়াৰ বাহিৰেও ১৮৪৪ ত ববিঞ্জনৰ অসমৰ বিৱৰণ, ১৮৯৪ ত লণ্ডনৰ এলেন কম্পেনীয়ে উলিওৱা নিকলৰ

অসমীয়াৰ সৈতে বঙলা ব্যাকৰণ, আৰু ১৮৯৬ ত কলিকতাৰ পৰা এণ্ডাৰছনে উলিওৱা 'অসমীয়া আৰু বঙলা' আদি বিষয়ৰ ইংৰাজী পুথি উল্লেখযোগ্য।

'খৃষ্টীয় অসমীয়া সাহিত্য' কথাটো স্বৰূপতে তেনে নিন্দাসূচকভাৱে ধৰিব নালাগে। হেমচন্দ্ৰ গোস্বামীয়ে কবৰ দৰে সাত-সাগৰ তেৰ-নদী পাৰ হৈ অহা এই পাদ্ৰীসকলে দহ-বাৰ বহুবৰ ভিতৰত ততাতৈয়াকৈ অসমীয়া ভাষা আয়ত্ত কৰি লিখিব লগা হোৱাত তাত এটা আচহুৱা স্বভাৱ থাকিবই; আৰু তাত যিমান ক্ৰটিয়েই থাক, তাত দোষতকৈ গুণৰ ভাগ নিশ্চয় অত্যন্তৰূপে অধিক হব। বাহঁকৈ তেওঁলোকে অসমীয়া জন-গণৰ মাত-কথা অল্পকৰণ কৰি লিখাৰ বাবে তেওঁলোকৰ ভাষা কেচুৱাৰ খুলুক-থানাক মাতৰ দৰে মিঠা আৰু স্বাভাৱিক; কিন্তু ইংৰাজী ভাষা-ভাষা যেতিয়াই কোনোজননে গোটে-পাতে অসমীয়াত ভৰাবলৈ গৈছে, তেতিয়াই সেই সাহিত্যৰ পৰা এটা অহীয়া গোন্ধ ওলাইছে। উদাহৰণ ৰূপে, ১৮৫৭ ৰ ১২শ বছৰ ষষ্ঠ সংখ্যা "অকনোদই"ত ওলোৱা "ম, ব, ব'ৰ "সক চিমুএল" পঞ্চটি—

সক চিমুএল যি সমই	নিসাত স্থনি প্ৰভুব মাত,
আনন্দ জন্মিল তাৰ বিদই	জানি ইশ্বৰ আছিল তাত।
কেনে সুখৰ ভাগি সি,	প্ৰভুব প্ৰিয় সন্তানটি,
যদি দাৱাল প্ৰভু-জন	মোত স্থনাৰ সুখ বানি।
ঙচাই পাপ পৰাক্ৰম	দিব তাৰ পৰা মুক্তি;
তেওঁলৈ প্ৰেম পাগলৈ ভই,	মোৰ মন জুৰিচে নিচই।"

ই স্বাভাৱিক অসমীয়া পঞ্চ নিশ্চয় নহয়; সেইদৰে "জাত্ৰিকব জাত্ৰা"ৰ গল্প : "এনে অৱস্থা হ'লত সেই মানুহ ঘৰলৈ গৈ আপোনাৰ পেতত দুখ দমনকৈ ৰাখি থৈছিল। কিন্তু অসন্তোষ বাহি গ'লত মৰহ কাল ৰাখিব নোৱাৰিলে, এই হেতুকে ক্ৰমে তিবোতা আৰু ল'ৰাৰ আগত পেত ভাঙ্গি এইৰূপে ক'বলৈ ধৰিলে বোলে 'অ মোৰ প্ৰিয়া আৰু মোৰ পেতৰ ল'ৰাটিহঁত তোমালোকৰ অতি বেধাৰ মিতিৰ জ্বি মই, মই সৰ্বনাস হৈচোঁ, কিজনো মোৰ ওপৰত এটা বোজাই হেচি ধৰিচে আৰু মই ব'ব তান পাই স্বৰূপকৈ জানিচো আনাৰ এই নগৰ চৰগৰ জুইবে পুৰি জাব। এই কথা স্থনি তাৰ পৰিআলৰ ব'ব উকমি : লাগিল। তাৰ কথা স্বৰূপ বুলি পতিআলে এনে নহই, তাৰ মুৰত পগলা বায়ু সোমাই বলিআ ক'বা জানিলে।" (অকনোদই)। ইয়াত বহুত

শুৱেলা বৰুৱা অসমীয়া শব্দ লগোৱা সত্বেও ই নিশ্চয় জতুৱা ঠাচত মুঠিল। কিন্তু আন ঠাইত এই বিদেশী লেখকৰ ভাষা সহজ সবল আৰু ঠন-ধৰা হৈছে; ১৮৪৭ ৰ মাৰ্চৰ “অকনোদই”ৰ এজন অজ্ঞাত আমেৰিকাৰ লেখকৰ লিখাত :-

“দেসৰ জি চলিত ভাষা তাক সেই দেশৰ লোকসকলৰ মাত্ৰি ভাষা বোলে, এই মাতৃভাষাৰ সক্তি বৰ আচৰিত, কিয়নো ইয়াক আমি কেতিয়াও নেপাহৰোঁ ! কিন্তু কি লোকৰ কথা, এই দেশৰ লোকসকলে ইয়াকে জানিও অনেকে মাত্ৰি ভাষাক অশ্ৰদ্ধা কৰি বঙ্গালি ভাষাকহে মান ভাগ দিয়ে। সমন্বিত মাতৃহৰ সাৰিত সৰু তল মাতৃহ এটাক মান ভাগ দিলে নোপোআবিলাকে জেনেকৈ দিওঁতা গৰাকিব প্ৰতি মনত বেজাৰ কৰে, সেইদৰে অচমিয়া সকলে বঙ্গালিক মান ভাগ দিয়াত থাকি আমাৰ অচমিয়া ভাষাই বেজাৰ পাইচে। অচমিয়া ভাষা আমাৰ মাত্ৰি ভাষা আৰু মাত্ৰিৰ নিচিনা। সেইদেখিঃ মাতৃএ বেজাৰ পোৱা কাম সম্ভাৱনসকলৰ পক্ষে অতি অজুগত, ই মান্দ্ৰৰ কথা। ইয়াকে জানি অচমিয়া সকলে মাত্ৰি-ভাষাৰ প্ৰতি শ্ৰদ্ধা আৰু ভক্তি প্ৰকাশ কৰা উচিত। আমাৰ দেশৰ বৰসকলেই পত্ৰ লিখাত অনেক স্ৰমেৰে অঙ্গিকাৰ কৰিও বঙ্গালি লিখে আৰু ব্যাখ্যা কৰে। সেই দেখি আমাৰ ইতৰ আৰু ডেকা-ডুমা সকলেও লব, তাত কি সংস্ৰ আছে। এতেকে আমাৰ দেশৰ বৰবিলাকক বঙ্গালি ভাষাক অচমিয়াতকৈ মান্দ্ৰ কৰা বোগৰ পৰা মুক্ত কৰিব পাৰিলে সাধাৰণ লোকসকলক পৰা জাহাঁ। কিন্তু ই বোগৰ ঔষধ একো নাই, সকলোএ আপোন মৰ্জদা চালেই কাজ আছে। আপোনাৰ বোগ আপুনি গুচাব লাগে। মুখৰ অগ্নি মুখে মুহুমালে কোনে মুহাব ? এই নিমিত্তে অচমিয়া সকলে একমত হৈ থাকিলেই হই। অধিক কি লিখিম।”

উনৈশ শতিকাৰ সাহিত্যৰ বাট-দেখাওঁতাসকল। “অকনোদই”ৰ মেঘৰ ভিতৰ বা বাহিৰৰ পৰা যিসকল অসমীয়াই বৰ্তমান সাহিত্যৰ বাবে আখিয়া দাঙি ধৰিছিল, সেই সকল জাতিৰ চিৰ নমস্ত। সেইসকলৰ কেজনমানৰ চিনাকি।—

যাদুবাম বৰুৱা (১৮৫১-৬৯) ১৭২৩ শকৰ ৩৮ চ’তত যোৰহাটত ওপজে। এওঁৰ পিতাক কৃষ্ণদাস উৰালী বৰুৱা চন্দ্ৰকান্ত সিংহৰ সম-সাময়িক আছিল। চাৰি ককাই-ভাইৰ ভিতৰত এওঁ বৰ-মান্দ্ৰ; সৰুতে ভেনেই নাহি আছিল গুণে এওঁক আটায়ে লেবেলী ডেকা বৰুৱা বুলিছিল। এওঁৰ দুজন পুতেকৰ বৰজন কৃষ্ণবাম, যোৰহাটৰ এজন খ্যাতিমা জ্যোতিষী পণ্ডিত আৰু বৈজ্ঞ,

আৰু সৰুজন দুৰ্গাপ্ৰসাদ, শিৱসাগৰ সদৰ তহছিলৰ তহছিলদাৰ আছিল ; ব্ৰোডি ছাহাব শিৱসাগৰ জিলাৰ অধিপতি আৰু ইন্দুনাৰায়ণ সৰুমেলাীয়া বঙ্গা যোৰহাট মহকুমাৰ সদৰামিন্ হৈ থকা কালত যাহুবাম যোৰহাটত - মুন্সিফ আছিল। ১৮৫৭ৰ ছিপাহী বিদ্ৰোহত দেশ তল-ওপৰ থকা অৱস্থাতো এওঁ উত্তৰ লখীমপুৰ মহকুমাৰ গবাকিব বাব ভালকৈ পালিছিল। ১৮৬০ৰ ১৫ জুনত এওঁ গুৱাহাটীৰ পৰা বৰপেটালৈ গৈ তাত গৰ্গবাম বৰুৱাৰ পৰা সদৰামিনৰ কাৰ্য্যভাৰ লয়। আৰ্কৌ লেফটেনেণ্ট গৰ্গবাম আদেশ মতে এই বছৰে ৩ নৱেম্বৰত আৰ্কৌ এওঁ ডিব্ৰুগড়ৰ সদৰামিন হৈ যায়। ১৭৯১ শকৰ ২৩ আছিল শুকুৰবাৰে শিৱসাগৰত এওঁ চুকায়। ১৮৩৫ ত এওঁ লিখা বঙলা-অসমীয়া অভিধান এখন কৰ্ণেল জেনকিন্সক উপহাৰ দিয়ে, আৰু ইজনে ঘূৰি সেইখন শিৱসাগৰত থকা বেপাট্টে মিশ্বন্ সমাজক দান কৰে। সেই কালৰ অসমীয়া ভাষাৰ এওঁ এজন অধিকাৰী পণ্ডিত আছিল বুলি ব্ৰহ্মনে তেওঁৰ অভিধানৰ পাতনিত লিখা কথাৰ পৰাই ধৰিব পাৰি।

হলিবাম টেকিয়াল ফুকন (১৮০২-৭০ ?) ১৭২৪ শকত পৰশুৰাম বৰুৱাৰ বৰজনা পত্নীৰ গৰ্ভত জন্মে। বদন বৰফুকন গুৱাহাটীৰ পৰা পলাই যাওঁতে তেওঁক ধৰিবলৈ বুলি এইজন পৰশুৰামেই বাজআজ্ঞাৰে মান্নুহ পাচে। সেই ঘটনাৰ কিছুদিনৰ পাছতে ১৭৩৮ শকৰ বহাগৰ শুক্লা চতুৰ্থীত এওঁ পবলোকলৈ যায় আৰু হলিবামে ছুৰবীয়া পদ পায়। তাৰ পাছত চন্দ্ৰকান্ত সিংহ গুৱাহাটীলৈ যাওঁতে টেকিয়াল ফুকন বাব লভে আৰু কম্পেনীৰ আমোলত মেধৰ স্বৰূপে হলিবামক সেই পদত স্বীকাৰ কৰে। নৰ্গাঁও আৰু দয়ঙৰ প্ৰথম বন্দৱস্ত এওঁ কৰে ; আৰু অসমৰ নামনি আৰু উত্তৰি ছোৱা ক্ৰমে ছিনিয়ৰ আৰু জুনিয়ৰ খণ্ডত বিভক্ত হোৱাত, এওঁ ছিনিয়াৰ খণ্ডৰ কলেষ্টৰী ছিৰাস্তাদাৰ হৈ থাকি কামৰূপৰ বন্দৱস্তৰ কাম কৰে। চেৰাপুলীত স্কটৰ যুৱা হোৱাত ক্ৰেষ্টি অসমৰ কমিশ্বনাৰ হয়, আৰু সেই সম্পৰ্কত গৰ্গবামেণ্টে গুৱাহাটীত সহকাৰী মেজিষ্ট্ৰেটৰ এটি পদ গ্ৰাহ কৰাত ২৩৫ মাহিলি টকা বেতনত এওঁ সেই পদত নিযুক্ত হৈছিল। এওঁ স্বাধীনচেতা লোক আছিল ; কাছাবীলৈ যাওঁতে এওঁ সদায় পৰ্হি দোলাত গৈছিল। সংস্কৃত ভাষা আৰু তন্ত্ৰ শাস্ত্ৰত এওঁ বিশেষ ব্যুৎপত্তি লভিছিল, আৰু ১৭৫৩ শকত 'কামাখ্যা যাত্ৰা পৰ্ব্বত' নামে এখন সংস্কৃত পুথি লিখি কলিকতাৰ সমাচাৰ চন্দ্ৰিকা যুগৰ পৰা ছপাই উলিয়াইছিল। এওঁ নিজে ভাৰতৰ অনেক

তীৰ্থস্থান ভূমি বহুত পণ্ডিত সমাজত খ্যাতি লাভ কৰিছিল। ১৮২৯ত এওঁ সেই বছৰে পৰা বঙলা ভাষাত এখন অসম বুৰঞ্জী ছপাই উলিয়ায়; প্ৰতি-ক্রিয়াশীল হলেও এয়ে গুণাভিৰামৰ অসম বুৰঞ্জীৰো বাটদেখাওঁতা।

মণিৰাম দেৱান বৰভণ্ডাৰ বৰুৱা (১৮০৬-৫৮) ১৭২৮ শকত শিৱসাগৰ মহকুমাৰ চাৰিঙত জন্মে; এওঁৰ পিতাক বামদত্ত দোলাকাৰবীয়া বৰুৱা। ১৭৩৬-৩৮ শকত মানে দেশ উপাস্ত কৰোঁতে পৰিয়ালে সৈতে বামদত্ত চিলমাৰিলৈ পলাই যায়, আৰু পাছত পুৰন্দৰ সিংহৰ লগত যোৰহাটলৈ ওলটে। এনে দুৰ্যোগৰ কালতো মণিৰামে ফাৰ্ছি আৰু বঙলা ভাষাত যথেষ্ট জ্ঞান আৰ্জে। ১৮৪৬ শকত ডেভিড্‌ছনে মান খেদি উজনিৰলৈ আহোঁতে কেপ্টেন হৰ্ছবাব তলত অহা পৰ্টনক মণিৰামেই গুৱাহাটীৰ পৰা কলীয়াবৰলৈ বাট দেখুৱাই আনে। বংপুৰ কোঠ অধিকাৰ কৰা হ'লত লেকচনেৰ্টে বেডিংহ-ফিল্ড মণিৰামক লৈ উজনিৰ বহুত পৰ্বতীয়া জাতিক বৰায়গৈ। বেডিংহ-ফিল্ডক উপহাৰ দিবলৈ চিংফো গামে ফিনাপ বুলি গছৰ পাত এবিধ আনে; এয়ে অসমীয়া চাহপাত। চিংফো ৰাছিয়া আদি জাতিক বৰাই আহি ইংৰাজ বিৰয়বিলাকৰ চকুত লগা মণিৰাম ক্ৰমে কলেজীবি মিবমুষ্টি আৰু পেছকাৰ হয়। তেতিয়া শিৱসাগৰৰ কছাৰী জয়সাগৰ পুখুৰীপাৰত বহিছিল; বৰ-পঞ্চায়ত নামে বজাৰিনীয়া বিচাৰণ নিচিনা দুখন যেনে তেতিয়াৰ বংপুৰ জিলাৰ গবাকি নিউৱিলক গোচৰ সোধাত সহায় কৰিছিল। নিউৱিলৰ প্ৰিয়পাত্ৰ ৰূপে বিচক্ষণ বুদ্ধিৰ মণিৰামে যি ক্ষমতা চলাইছিল তাৰ বাবেই তেওঁক কলিতা বজা বোলে হবলা। ১৮৩২ ত অসমৰ আৰ্থিক সম্পদৰ অৱস্থাৰদ্বাৰা এজন মণিগুৰীয়া বজাই সৈতে জেন্ৰেল যোৰহাটলৈ আহোঁতে মণিৰামে তেওঁক যি প্ৰতিবেদন দিছিল আৰু, ১৭৭৫ শকত ২৩ বহাগত নিজৰ আৰু ধনকান্ত সিংহ মূৰ-ৰাজৰ বৰীয়াৰকৈ মোফাট যিলছক যি এতলাৰ আঁচনি দিছিল, তাত মণিৰামৰ ওখ ধৰণৰ ৰাজনৈতিক দূৰদৰ্শিতা স্পষ্টকৈ প্ৰকাশ পাইছিল। ১৭৭৫ শকৰ বহাগত উজনিৰ ঋণ পুৰন্দৰ সিংহক লালবন্দীকৈ দিয়াত মণিৰাম পুৰন্দৰৰ প্ৰধান যজ্ঞী হৈ বৰ-ভাণ্ডাৰ বাৰ পালে; আৰু তেওঁ ইষ্ট ইণ্ডিয়া কৰ্পোৰেচনৰ চিবস্তাদাৰ আৰু অসম কৰ্পোৰেচনৰ দেৱান হল। ১৭৭৯ শকৰ ১৬ ফাগুনত (২৬ ফেব্ৰুৱাৰী, ১৮৫৮) ৰাজহোঁত অতিযুক্ত বুলি যোৰহাটত এওঁৰ ফাচি হয়।

“বুৰঞ্জী-বিবেক ৰত্ন” বুলি মণিৰাম দেৱানৰ এখন হাতে-লিখা বুৰঞ্জী অসমৰ

বুৰঞ্জী-পুৰাতন বিভাগত সংৰক্ষিত হৈছে। ১৮৩৮ ত ই সঞ্চলিত হৈছিল ;
 তাৰা বঙলা-ভঁজুৱা হলেও সমগাময়িক ঘটনাবোৰ জীৱন্তভাৱে বৰ্ণোৱা আছে :—
 “কুস্পানিৰ ঘোবহাট ফৌজৰ ঘোবহাট দখল। তত পৰ মাঘ মাসে আসিৱা
 কুস্পানিৰ ফৌজৰ ঘোবহাট দখল কৰে। চাম ফুকনেবা ক্ৰমাৎ ক্ৰমে পশ্চাতে
 হটিন্না জাইতে লাগিল। পবে সবকাবেব ফৌজ গিৱা গোবীসাগব পহচাতে
 তাৱত মানেবা নামভাঙ্গৰ সিলসাকোৰ আলৌএ পথাবে জুবি এক জুৱ কেই।
 তাহাতে কুস্পানি বাহাঁহুবেব ফৌজ কএক কুস্পানি জুৱ দেওতে পবস্পাৰ অতিশয়
 বল-বীৰ্য ফলি-ফিকিব স্মাত হওঁতে বিশেষ কয়েক মান মব! পবা দেখি জুৱ ভঙ্গ হৈয়া
 ফিবিয়া গেল। সবকাবি ফৌজো ধাওঁ কবি বঙ্গপুৰে জাই তাহাতে ওঁঙবি চকিতে
 পুনৰ জুৱ দেই। আলিব দুই ফালেৰ পবা স্ৰংঘল হৈতে ওনী চালাইতে লাগিল।”
 কাশীনাথ ভামুলী ফুকন (১৮১০ ?—৭০ ?) শিৱসাগবৰ কাকতীয়াবৰ
 বৰৰ শিৱনাথৰ নাতিয়েক আৰু ত্ৰীনাথৰ চাৰি পুতেকৰ বৰটি। কাশীনাথ
 পুৰন্দৰ সিংহৰ দিনত ভামুলী ফুকন আৰু ইংৰাজ আয়োগত শিৱসাগব আৰু গুৱা-
 হাটীত মুঙ্গিফ আছিল বুলি বুজিব পাৰি। ফাৰ্ছি, বঙলা আৰু আহোম ভাৰাতো
 এওঁৰ বিশেষ ব্যুৎপত্তি আছিল, আৰু পুৰন্দৰৰ মাত্ৰা অল্পহাৰী আহোম ভাৰাবিদ
 বাধানাথ বৰবৰুৱাৰ সহায়ত আহোম ভাৰাব পৰা ভাঙি বিখন অসম বুৰঞ্জী লিখে
 তাকে শিৱসাগবত থকা বেপটিট মিত্ৰনু সমাজে ১৮৪৪ত নিজে প্ৰেছত ছপাই
 উলিয়ায়। ইয়াৰ বচনা-বীতি আগৰ বুৰঞ্জীৰ লগত সেও খোৱা : “ইঙ্গবসি
 আসাম মহাবজা সকলৰ বিৱৰণ। ত্ৰীবাধানাথ বৰবৰুৱাৰ দ্বাৰা সংসোধিত মতে
 কাশীনাথ ভামুলী ফুকন কৃত্তিক গ্ৰন্থ। আসাম বুৰঞ্জি। খুনলুং খুনলাই।
 পূৰ্বে কেনো এক সময়ত সবগদেও অৰ্থাৎ ইঙ্গে জাতিংকা অৰ্থাৎ নবনৃতিক
 আশ্ৰই কবি এইকপ বুধি স্থিৰ কবিলে, জে প্ৰিধিবিত চঙ্গবসি অনেকটি
 বজা হৈ গৈচে ; আমি সকলো দেৱতাৰ মৰো বজা, তথাপি আমাৰ
 সন্তানৰ প্ৰিধিবিত বাঙ্গৰ নাই, অতএব মোৰ সন্তানকো প্ৰিধিবিত বজা হবল
 পঠাওঁ। এই বুলি বাঙ্গপুৰায় জঙ্গ কবিবলৈ লাউখে অৰ্থাত বিধকৰ্মাক আৰু
 দিলে। পাচে বিধকৰ্মাই চোমদেও নামে ইঙ্গৰ মনোগতৰূপে জঙ্গ তৈয়াৰ কৰি
 দিলে। পবে ইঙ্গ লুংচাইনেত অৰ্থাত বায়ুক পঠাই ইঙ্গৰ পুত্ৰ খেনখামক মতাই
 আনি প্ৰিধিবিত বজা হবৰ নিয়ন্তে জনাবলৈ বোলাত নিজে জাবলৈ কবুল নকৰি
 খেনখামৰ পুত্ৰ খুনলুং খুনলাই দুইকে পঠাবলৈ জনাগত ইঙ্গে স্থিকাৰ কবি এই

আজ্ঞা কৰিলে বোলে খুনলুঙ্গ, তই বৰ, তয়ে বজা হবি। খুনলাই সৰু, তোৰু লগত জুৰবাজ ৰূপে থাকিব।”

হৰকান্ত শৰ্মা বৰুৱা (১৮১৩?—১৯০০) সদবামিনৰ ঘৰ উত্তৰ গুৱাহাটীত; বুৰঞ্জী পুৰাতত্ত্ব বিভাগে উলিওৱা এওঁৰ অসমৰ বুৰঞ্জীৰ বচনা কাল ১৮৭০—৮০ খৃঃ। পাতনিত এওঁ লিখিছে: “শ্ৰীশ্ৰীপুৰন্দৰ সিংহ মহাৰাজ কোম্পানী বাহাদুৰ আমোলত ব্ৰহ্মপুত্ৰ নদৰ দক্ষিণে ধনশিৰি নদীৰ উত্তৰে বিহনাথ দৈৱালৰ উজান কচু-জানকে সীমা কৰি উঃনি খণ্ড সদিয়া পৰ্য্যন্ত ৫০,০০০ পঞ্চাশ হাজাৰ টকাত লালবন্দী কৰি ১৭৫৫ শকত প্ৰাপ্ত হোৱাত সেই বাজ্জতি কৰা সময়ত ৰাজ্যদেৱৰ আজ্ঞাবে বাধানাথ বৰবৰুৱা আৰু কালীনাথ শৰ্মা তামুলী ফুকনে নানা স্থানৰ পৰা বুৰঞ্জীসকল একত্ৰপূৰ্বক সাৰ সংগ্ৰহ কৰি একখানি গ্ৰন্থ চূষকমতে কৰিলে। কিন্তু সেই গ্ৰন্থখনিত অনেক আৱশ্যকীয় কথা লিখিবৰ নিতান্ত আৱশ্যক আছিল। বোধ কৰো বাহুল্য হব সেই নিমিত্তে লিখা নহল। এছল আমি সেই গ্ৰন্থখানিকে আদৰ্শ কৰি আৰো অল্প বুৰঞ্জীত যি পোৱা হৈছিল, আৰো সত্যবাদী আহোম ফুকন বৰুৱাদিৰ মুখে কি কি শ্ৰৱণ হৈছিল, সেই সকল সঙ্কলন কৰি অনেক বিবেচনা ও পৰিশ্ৰমপূৰ্বক এইখানি গ্ৰন্থ লিখিবৰ আৰম্ভ কৰিলোঁ। শ্ৰীহৰকান্ত শৰ্মা বৰুৱা।”

আনন্দবাম টেকিয়াল ফুকন (১৮২৯—৫৯) ১৭৫১ শকৰ ৭ আহিন মঙ্গলবাৰে ওপজে; মাক প্ৰসূতী আৰু পিতাক হলিবাম। কুমলীয়া বয়সতে এওঁ মুগ্ধবোধ বড়মালা আদি সংস্কৃত ব্যাকৰণ পঢ়ে। আৰু তাৰ লগে লগে বঙলা ভাষাও শিকে। ১৮৩৫ ত গুৱাহাটীত প্ৰথম ইংৰাজী পঢ়াশালি পতাতে ১৭৫৯ শকত এওঁ তাত ভৰ্তি হয়। মেথী আৰু জেনকিন্স ছাহাবৰ উদ্যোগ আৰু আশাভৰীয়া যত্নৰ ফলত তেওঁ ইংৰাজী শিক্ষাত বিশেষ উন্নতি দেখুৱায়; আৰু ১৮৪১ ৰ বাৰিষা কলিকতাত পঢ়িবলৈ বুলি নাৱেৰে যাত্ৰা কৰে। ছিৰাজগঞ্জ, ঢাকা আৰু সুলতানবন্দি ২৫ দিনত এওঁ এজন লগবীৰ সৈতে কলিকতা পায়গৈ আৰু তাৰ হিন্দু কলেজৰ জুনিয়ৰ বিভাগৰ তৃতীয় শ্ৰেণীত নাম লগায়গৈ। ১৮৪২ ত এওঁৰ লগবীয়াজন জৰত স্তুগি মৃত্যুৰ গৰাহত পৰে; আৰু ১৮৪৪-ৰ আগভাগত ফুকনে ছিনিয়ৰ বিভাগৰ তৃতীয় শ্ৰেণীলৈ উত্তীৰ্ণ হৈ এই বছৰে নৱেম্বৰৰ শেষত আকৌ সুলতানবন্দি অসমলৈ ওলটে। ১৭৬৭ শকৰ বহাগত মাহিঙ্গী দেৱীৰ লগত এওঁৰ বিয়া হয়। পৈতৃক সম্পত্তি ক্ৰমে হ্ৰাস পাই অহা

বাবে কামৰূপ জিলাৰ কলেটৰ এয়িউৰ আদেশমতে ১৮৪৭ ব ২২ এপ্ৰিলত এওঁ খাতা পৰগণাৰ জিদ্দাদাৰ নিযুক্ত হয়। এই বছৰে ১৬ নৱেম্বৰ মেথীৰ আদেশ মতে মাহিলি ২৫০ টকা বেতনত ফুকনে বিজ্ঞনী বজাব দেৱানৰ পদ গ্ৰহণ কৰে। ১৮৫২ ত এওঁ কলিকতালৈ গৈ গুণাভিবায় বৰুৱাৰ নামত কলিকতা নিউ প্ৰেছ নাম দি এখন ছপাশাল কিলে। পিছে এই বছৰে ২৭ অক্টবৰত জেনকিন্সৰ অগ্ৰহত তেওঁ বৰপেটাৰ এছিষ্টেণ্ট কমিছনাৰ পদ পায়, আৰু বিজ্ঞনীৰ সকলো লেঠা এৰি দি এই পদত তেওঁ ভৰ্তি হয়। ১৮৫২ ব ১৬ জুনত (আষাঢ়, ১৮৭১ শক) ২৯ বছৰ ৯ মাহ ২৯ দিন বয়স হওঁতে ফুকনৰ মৃত্যু হয়।

সংস্কৃত আৰু বঙলাৰ বাহিৰেও ফুকনে ফাৰ্ছি ভাষা শিকি সেই ভাষাক পুথি গুলিস্তান বোৱৈস্তান পৰ্য্যন্ত পঢ়িছিল, আৰু পল্লনাৰ পঞ্চবোৰ এওঁৰ সম্পূৰ্ণ কৰ্মস্থ আছিল। এওঁ বহুত যত্নেৰে ১৮৪৯ ত 'অসমীয়া লবাব মিত্ৰ' পুথিমালা লিখি নিজে প্ৰকাশ কৰিছিল; কিন্তু অকাল-মৃত্যুৰ বাবে এই পুথিমালা সম্পূৰ্ণ কৈ ওলাবলৈ নাপালে। "অকনোদই সঘাদ পত্ৰ, ছত্ৰিয় চোআ, ১৮৪৭" চতুৰ্থ সংখ্যাত "শ্ৰীজুত বাবু আনন্দিবায় ফুকন কৰ্ত্তক "ইংলণ্ডৰ বিৱৰণ" প্ৰৱন্ধ দেখিয়ে জানিব পাৰোঁ ওঠৰ বছৰ বয়সৰ পৰা ফুকনে সাহিত্যিক জীৱনৰ উমেদাৰি কৰিছিল। ১৮৫৬ ত পোনতে যোফাট মিলছ আহোঁতে তেওঁ অসমৰ বিভিন্ন অভাৱ-অভিযোগ আৰু বাহিৰকৈ অসমীয়া ভাষাক নিজ দেশৰ সিংহাসনচ্যুত কৰাৰ বিৰুদ্ধে যিটো বহুয়লীয়া প্ৰতিবেদন দিয়ে, প্ৰতিবেদনমূলক পৰিশিষ্টত সি বিশেষৰূপে স্থান পাইছে। ১৮৫৬ত শিৱসাগৰ বেপাটী মিশ্বন প্ৰেছৰ পৰা 'এজন দেশী লেখকে লিখা অসমীয়া ভাষা সম্পৰ্কে কেইটামান কথা' বুলি যিখনি বহুয়লীয়া ইংবাজী গ্ৰন্থ ওলায় তাত ফুকনৰ পাণ্ডিত্য আৰু দেশ-প্ৰেম স্তম্ভৰূপে প্ৰকাশ পাইছে; আৰু তাত স্বতন্ত্ৰ ভাষা ৰূপে অসমীয়াৰ দাবী কি কি প্ৰমাণৰ ওপৰত ঠিয় হব পাৰে সিও ভালকৈ ছুটি ওলাইছে। ১৮৫৬ ব ভিতৰতে ফুকনে বৰ্তমান আৰু-জোৰটনিৰ বীতিৰে ইংবাজী-অসমীয়া আৰু আৰু অসমীয়া-ইংবাজী দুখন অভিধান লিখে; কিন্তু তেওঁৰ অকাল মৃত্যুৰ বাবে সিও পোহৰৰ মুখ দেখিবলৈ নাপালে। এই সম্পৰ্কে "অকনোদই"ৰ সম্পাদকে লিখিছিল, "শ্ৰীজুত অনন্দিবায় টেকিয়াল ফুকনে ইংবাজী-অচমিয়া আৰু অচমিয়া-ইংবাজী এইৰূপে দুই গও অভিধান

লিখিছে। তাৰ আৰ্হি লোকবিলাকক দেখাবৰ কাৰণে এই অকনোদইব মাজত দুই এক পিঠি চাপিবলৈ আমালৈ লিখিচে। এই অভিধানৰ আৰ্হি জ্যোতিন আমাতকৈ কিছু বেলেগ হৈচে হই।” ১৮৫৮ ত মহাবাগী ভিক্টৰিয়া ভাৰতবৰ্ষৰ তথা অসমৰ শাসন ইষ্ট্ৰী ইণ্ডিয়া কম্পেনীৰ পৰা নিজ হাতলৈ লোৱা যি বোৰণা-পত্ৰ সেই বছৰৰ ১২ নৱেম্বৰত পাঠ কৰা হয়, ফুকনে তাৰ অসমীয়া ভাঙনি কৰিছিল।

অসমীয়া সাহিত্যত ফুকনৰ আসন বঙ্গ-সাহিত্যত বাজা ৰামমোহনৰ আসন-খনিৰ দৰে বাদ-বিসম্বাদৰ অতীত। “কিন্তু বঙ্গ আৰু অসমৰ সেই কালৰ অৱস্থাৰ হীন-ডেচিলৈ চাই ৰামমোহন দায়তকৈও আনন্দৰাম ফুকনক অসাধাৰণ পুৰুষ বুলিব লাগে” এই কথা অকণো অতিবঞ্জিত নহয়। আনন্দৰাম অকল বৰ্তমান অসমীয়া গল্পৰ প্ৰথম প্ৰৱৰ্তককেই নহয়, বৰ্তমান অসমীয়া ভাষাৰ আদি অৱস্থাৰ অনেক অপায়-অমঙ্গলৰ বিৰুদ্ধে বুজা প্ৰথম আগবণুৱা তেওঁ, অসমীয়া সাহিত্যৰ আৰু জ্ঞাতিৰ নতুন আদৰ্শ দাঙি ধৰোঁতা তেওঁ। ফুকনৰ লেখৰ সাহিত্যিক অৱদান কি বুলি হুথিলৈ অৱশ্যে আহকালত পৰিব লগা হয়; কিয়নো তাৰ উত্তৰত আমি তেওঁৰ পঢ়াশলীয়া পাঠ্য ‘অসমীয়া ল’ৰাৰ মিত্ৰ’ আৰু ইংবাজীত লিখা পাণ্ডিত্যপূৰ্ণ অসমীয়া ভাষা সম্পৰ্কীয় টোকা পুথিলৈকো আঙুলিয়াব নোৱাৰোঁ। কিন্তু খৃষ্টীয় অসমীয়া সাহিত্যৰ বাহিৰ মেৰত যিসকল খলুৱা অসমীয়া লেখকৰ প্ৰতিভা সিচবতি হৈ আছিল, শক্তিধৰ লেখকৰূপে ফুকনে নিজ ব্যক্তিত্বৰ প্ৰভাৱেৰে সেই সমূহ শক্তি একত্ৰিত কৰি প্ৰকৃততে অসমীয়া সাহিত্যৰ বৰ্তমান যুগৰ সূত্ৰপাত কৰে; যুগৰ অধিনায়কৰূপে তেওঁৰ এয়েই যথেষ্ট অৱদান। ওঠৰ বছৰীয়া ফুকনে যেতিয়া ‘অকনোদই’ৰ “ইংলণ্ডৰ বিৱৰন”ত লিখে—“হে ক্ৰিপামই জগদিস্বৰ, এই অসম দেশৰ লোকসকলক স্বদেশি সভ্য গিয়ানি আৰু ধাৰ্মিক কৰিবলৈ মতি দিয়া, সিবিলাকৰ অভাৱ আৰু দুৰৱস্থা জানিবলৈ সিবিলাকক গিয়ান দিয়া, আৰু তোমাৰ বিচিত্ৰ সক্তিবৈ সিবিলাকক সভ্য কৰা, আৰু তোমাৰ জ্ঞানিবৰ আৰু আগ্যা পালিব জ্যোগ্য কৰা। ছি সময়ত অসম হাবি গুচি ফুলবাৰি হব, গাঁৱে গাঁৱে হেজ্জাবে হেজ্জাবে পৰ্হাসালি, গিয়ানৰ সভ্য, চিকিতসালগই, হুথিয়া-নৰিদ্ৰ পবিত্ৰানৰ আলয় হব, আৰু ছিকালত লোকসকলে পৰম্পৰ হিংসা নকৰি আটাইয়ে আটাইক ভাত্ৰিবত চেনেহ কৰিব, কেৱে ছুটকা কানিব সল্লানি মিছা সাধি নিদিব, লাখ টকাকো কাতি কৰি থব, কোটি টকা ভেটি

পাইও কাৰো অন্য় নকবিব, বেয়া কানি আৰু স্ত্ৰী এই কথা দেশত লোকে তু নোপোআ হব, সেই সময়, হে পবন পিতা জগদিশ্বৰ, সিহ্নে ঘটোআ।”

বিষয়-বস্তু অলপ সূকীয়া হলেও, ইয়াৰ লগত এওঁৰ সমসাময়িক হৰকান্ত বৰুৱাৰ (১৮১৩ ১—১৯০০) গল্প তুলনীৰ :—“ইন্দ্ৰবংশীয় বজ্জাব বিৱৰণ। আসাম বুৰঞ্জী, প্ৰথম অধ্যায়। শোণিতপুৰ বা ইদানীং তেজপুৰ জিলাৰ অন্তৰ্গত ভৈৰৱী নদীৰ পৰা দিক্ৰবাসিনী অৰ্থাত উজান সদিয়াৰ কেচাইখাতী পৰ্য্যন্ত সোমাব পীঠ বোলে। এই সোমাব পীঠৰ পূৰ্ব, হীৰকূট পৰ্ব্বতৰ দক্ষিণ, স্বৰ্ণাদিৰ উত্তৰ, এই সীমাৰ মধ্যতে বিগ্ৰহাদি নামক পৰ্ব্বতৰ ওপৰি বড়ভূমি নামে অতি সুবন্দা ফল-পুষ্পে শোভিত স্থান আছে। এক সময়ত ধ্বিগণ সহিতে শচি ও ইন্দ্ৰ উভয়েই কামোন্মত্ত হৈ আনন্দে ক্ৰীড়া কৰি ছুবিছিল। সেই পৰ্ব্বতৰ গুহাতে বশিষ্ঠ মুনি থাকে। তাৰে পৰা স্নান কৰিবলৈ যাওঁতে তেওঁৰ পুষ্পবাটিকাতে ক্ৰীড়া কৰা দেখি কুপিত হৈ ইন্দ্ৰ দেৱতাক অন্ত্যজ্ঞ ও অন্ত্যজ্ঞা স্ত্ৰীত পতিত হওক বুলি শাপ দি সেই স্থান এৰি বড়পীঠৰ ঙ্গশানকোণৰ নীলাচললৈ মুনি গুচি গল। পৰে ইন্দ্ৰ তৎক্ষণাতে কাণে মূগুনা কনা ও বোবা এনে দৈত্যাকাৰ যন্ত্ৰণা হল। ইন্দ্ৰৰ সেই ৰূপ অৱস্থা দেখি সৰ্ব্বীগণ সহিতে অতি দুঃখিত হৈ শচী স্বৰ্গলৈ গুচি গল।”

সমসাময়িক এই দুই গল্পৰ ভিতৰত হৰকান্তৰ গল্পত সেই পুৰণি ভাব আৰু অসমীয়া কথা-বীতি সম্পূৰ্ণ দেখিবলৈ পোৱা হয়; আনন্দবায়ব গল্পত অকল নতুন ভাবৰ দেশহিতৈষণাই নহয়, কথা-বীতিত এটি আচহুৱা নতুন ভাষা সোমোৱা দেখা পোৱা হয়। এয়ে ইংৰাজী বাক্য-বীতিৰ প্ৰভাৱ; অকল বাক্য-বিশ্ৰাসতে নহয়, কথাৰ ঠাচতো : যেনে, “হে অগম দেশ নিৱাসি লোকসকল, তোমালোকে অলপ গমি চালেই জানিবা যে তোমালোকৰ ছবনহাৰ হেতু তোমালোকেই। দেখা, প্ৰথমতে এই জগতত বিদ্যাৰ সমান আমাৰ মিত্ৰ নাই; কিয়নো তাক জানিলে আমি গিয়ান পাওঁ।.....হাই, হাই, কি আৰুপৰ কথা। হে প্ৰিয় মিত্ৰ সকল, যদি সত্য আৰু গিয়ানি আৰু স্ত্ৰী হবৰ বাঞ্ছা কৰা তেন্তে চৌপনিব পৰা উঠা।.....দুতিয়তে, হে যোব অসমীয়া মিত্ৰসকল, বিদ্যা জেনেৰৈ ইহকালত উপকাৰক, আন একো তেনে নহই। কিন্তু যদি সত্য আৰু স্ত্ৰী হব খোজা, তেন্তে জিসি আৰু শিল্প কৰমত ইংৰাজৰ দৰে পাৰ্গত হবলৈ

পুৰুষাৰ্থ কৰী।" এই বচনাৰ উমি উমি স্বদেশ-প্ৰেম আৰু বাচকবগীয়া শুধ শকাৱলী সত্ত্বেও ইংৰাজী-ভঙ্গুৱা গদ্য বীতিৰ যি গোক, আমেৰিকাৰ লেখক-সকলতো তেনে নাই। লেখকৰ অজ্ঞাতসাৰেও অসমীয়া গদ্যত বিদেশী প্ৰভাৱক ই পাতনি।

গুণাভিবাম বৰুৱা (১৮৩৭—১৯) ১৯৫৯ শকত যোবহাটত ওপজে ; এওঁ বগবাম বৰুৱাৰ দ্বিতীয়া ভাৰ্য্যাৰ সন্তান। গুণাভিবামৰ জন্মৰ পিছ বছৰতে বগবাম ঢুকায়, আৰু এওঁলোকৰ আত্মীয় আনন্দবাম ঢেকিয়াল ফুকনহঁতে এওঁলোকক সকলো সহায় কৰে। ফুকনে নিজে গুণাভিবামক কলিকতালৈ নি তাৰ কনুতোলা ইংৰাজী পঢ়াশালিত ভৰ্ত্তি কৰায়। ১৮৫৪ত তাৰ বৃত্তি পৰীক্ষাত উত্তীৰ্ণ হৈ গুণাভিবামে প্ৰেছিডেন্সী কলেজতে নাম লগায়; আৰু দ্বিতীয় বাৰ্ষিক পৰীক্ষাত উৰ্ত্তিৰ নোৱাৰি সেই কলেজতে আইন পঢ়িবলৈ লয়। ১৮৫২ত ফুকনে গুণাভিবামৰ নামে লোৱা কলিকতা নিউ প্ৰেছৰ এৱেঁই অধ্যক্ষ হৈ থাকে। ১৭৭৯ শকৰ ১৮ আষাঢ়ত গুণাভিবামে ব্ৰহ্মমন্দিৰক বিয়া কৰায়। ফুকনৰ আকস্মিক মৃত্যুত গুণাভিবাম কলিকতাৰ পৰা উলটি আহে, আৰু ১৮৫৯ ৰ অক্টোবৰত ছব এছিষ্টেট কমিশ্বনাৰ আৰু ১৮৬০ৰ জাৰুৱাৰীত একষ্ট্ৰা এছিষ্টেণ্ট কমিশ্বনাৰ নিযুক্ত হয়। এওঁ ফুকনৰ বৰাট লৰা ৰাধিকাবামক বিলাতত আৰু দ্বিতীয় লৰা অন্নদাবামক স্বদেশতে শিক্ষা দিয়ে। ছাত্ৰ অৱস্থাবে পৰা সামাজিক মতত গুণাভিবাম উদাৰপন্থী আছিল, আৰু কলিকতাত থকা সময়তে এওঁৰ মন ব্ৰাহ্ম ধৰ্মৰ ফালে ঢাল লৈছিল ; সেইহে বিষয়া জীৱনত ১৮৬৯ত ধুবুৰীত থাকোঁতে এওঁ ব্ৰাহ্ম ধৰ্ম লয়। এওঁ বিধৱা বিবাহৰ সদায় সমৰ্থক আছিল। সেইবাবে ১৮৬৭ৰ জুলাইত এওঁৰ আগৰ বৈণীয়েক চুকোৱাত ১৮৭০ত পৰশুৰাম বৰুৱাৰ বাৰী তিকতা বিষ্ণুপ্ৰিয়াক আকৌ বিয়া কৰায়। এই গৰাকীৰ ফালৰ ১৮৭১ৰ ফেব্ৰুৱাৰীত স্বৰ্গলতা, ১৮৭৪ৰ জুনত কৰুণাভিবাম আৰু পাছত জ্ঞানদাভিবাম আদিৰ জন্ম হয়। ১৮৯০ৰ ৩১ মাৰ্চত বজ্জাৰবীয়া বিষয়-বাবৰ পৰা আজৰি পাই কলিকতাত এডোখৰ মাটি কিনি ঘৰ-বাৰী সজোৱাৰ দিহা কৰোঁতেই ১৮৯৪ৰ ২৫ মাৰ্চত এওঁৰ মৃত্যু হয়। এওঁৰ মৃত্যুৰ ঠিক দুবছৰৰ আগতে ১৮৯২ৰ ২৬ মাৰ্চত এওঁৰ দ্বিতীয়া ভাৰ্য্যা ঢুকায়।

ছাত্ৰ অৱস্থাৰ পৰাই গুণাভিবাম সাহিত্যানুধাৰী আছিল। দ্বাদশ বছৰ সপ্তম সংখ্যা "অকনোদই"ত (জুলাই, ১৮৫৭)—"বোসা গুণি চপা হোআৰ

বিগ্যাপন। শ্ৰীগুণাভিবাম ডেকা বৰুৱা। ১০ আঘোন, ১৭৭৮; প্ৰেচিডেন্সি কলেজ, কলিকতা। শ্ৰীশ্ৰীজুক্ত আউনি অটিয়া অধিকাৰ গোসাঁইৰ দোআৰাই উৎশোধন কৰা হৈ” বুলি ওলায়; ১৮৮০ত এওঁৰ আনন্দবাম চেকিয়াল ফুকনৰ জীৱন-চৰিত্ৰ পুথি ওলায়; লেখকৰ পাতনিৰ ভাষাৰেই “আমাৰ ভাষাত আধুনিক জীৱন-চৰিত্ৰৰ এই পুস্তকেই প্ৰথম। (১১ ভাদ, ১৮০২ শক)।” অকল সেয়ে নহয়; বহুৱেলে লিখা অসমৰ জীৱনীৰ দৰে সেই বিষয়ত সি আজিলৈকে আদৰ্শনীয় হৈও বৈছে। ১৮৩৬ শকত ইয়াৰ দ্বিতীয় তাণ্ডষণ ওলায়। ১৮৮৪ত নিউ আৰ্য্য প্ৰেছৰ পৰা আধুনিক বীতিত লিখা এওঁৰ অসম বুৰঞ্জী প্ৰকাশিত হয়; স্বৰূপতে ইও এই বিষয়ৰ পথপ্ৰদৰ্শক পুথি। ১৮৫৮ত এওঁ বিধৱা-বিবাহৰ সমৰ্থনকাৰী বাম-নৱমী নামৰ মৌলিক সামাজিক নাটক লিখে। নৱমী নামৰ বিধৱা ছোৱালী এটিৰ লগত বামচন্দ্ৰ নামৰ এজন ডেকাৰ গুপ্ত প্ৰণয় হয়; এই কথা সদৰি হ'লত গোসাঁয়ে তেওঁলোকক এঘৰীয়া কৰে। বাতি এই গোসাঁয়ে এটি সপোন দেখি তাৰ বাতৰি ভকতসকলক কয়—“কালি বাতি এজন ক'লাটক চুটি-চাপৰ বায়ুণে বহুত হ'ল থকা এখন বগা কাপোৰ পিন্ধি আহি মোক কলে, ‘হেৰা গোসাঁই, চোৱাঁচোন বাক, মোৰ কাপোৰত কিমান হ'ল। তুমি নতুনকৈ আকো এটা কিয় বিক্ৰিলা?।’” এই বায়ুণজন অৱশ্যে ঈশ্বৰচন্দ্ৰ বিজ্ঞানাগৰ। গুণাভিবামে নিজে যে বিধৱা বিয়া কৰাইছিলেই, আপোনাৰ বিধৱা কন্তা স্বৰ্গলতাক পুনৰ্বিবাহ দিছিল; গুণাভিবাম কলিকতাত থাকোঁতেই ১৮৫৬ত বিধৱা-বিবাহ বিধিবদ্ধ হয়; আৰু এই মতে কলিকতাৰ ছুকীয়া ষ্ট্ৰীটত হোৱা প্ৰথম বিধৱা বিবাহ আৰু আন দুই তিনিখন তেনে বিয়াত তেওঁ নিজে উপস্থিত আছিল। “গুনিবাহা সভাসদগণ। বাম-নৱমীৰ বিৱৰণ ॥” বুলি নাটৰ সামৰণি গীতটিত আটায়ে যোগ দিছে; কিন্তু অল্পতপ্ত হৈয়ো গোসাঁয়ে লোকাচাৰৰ ভয়ত যোগ নিদিলে।

১৮৮৫ত (মাঘ, ১৮০৬) কলিকতাৰ ১০০নং বহুৰাজ্যৰ ষ্ট্ৰীটৰ পৰা গুণাভিবামৰ সম্পাদিত মাহেকীয়া আলোচনী “আসাম বহু” প্ৰকাশিত হয়। সাহিত্য, বিজ্ঞান, বুৰঞ্জী আদি বিবিধ বিষয়ৰ সাক্ষৰ প্ৰৱন্ধ আৰু সত্যনাথ বৰা হেমচন্দ্ৰ গোস্বামী আদিৰ নতুন ধৰণৰ কবিতাৰ সম্ভাৰেৰে এই কাকতৰ মৌল সংখ্যা মাথোন ওলায়। নতুন লেখক-শ্ৰেণী গঢ়ি তোলাই আসাম-বহুৰ বিশেষ কীৰ্ত্তি; তদুপৰি “আসাম—অতীত আৰু বৰ্তমান” বোলা সম্পাদকৰ নিজা বহুমূলীয়া প্ৰৱন্ধটি

ধাৰাবাহিককৈ ওলাই থাকোঁতেই এই কাকত হঠাৎ বন্ধ হয়। ১৮৯০ত “বিজুলী” কাকতত ওলোৱা এওঁৰ “কঠিন শব্দৰ বহুস্ত ব্যাখ্যা”, খুহুটীয়া কথাৰ প্ৰৱন্ধখিনি, ১৮৩৩ত পথিৰ আকাৰে ওলায়। ই বিমল হান্সৰসৰ সাহিত্য; হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ কন্দো-ববলৰ শুভৰ নিচিনা দ্বিধময় বিজ্ঞপ ইয়াত নাই। “বতনপুৰ নবাই অধ্যাপকক যত্ন পাচনিয়ে স্মৃষিলে, “দেউ, চাহাব কিয় বোলে?” অধ্যাপকে কলে, “চাহেন বা পাতু ইতি চাহাব। চাহ খাই বন্ধা পবি. থাকে দেখি চাহাব।” যত্ন—“দেউ, কচাৰি কিয় বোলে?” অধ্যাপক—“কঃ চাৰি অৰ্ধাং কোন কোন চাৰিজন বহা ঠাই? বব চাহাব, ছোট চাহাব, সদৰ আমিন, মুনচুপ।” যত্ন—“মকৰ্দমা কিয় বোলে?” অধ্যা—“ং নম্বুয়ং কৰ্মং কৰোতি যঃ সঃ মকৰ্দমা। মাছুহক যি খচি বোকাৰ দৰে কৰে সেয়ে মকৰ্দমা।” যত্ন—“হাকিম কিয় বোলে?” অধ্যা—“হা, কিম পদাৰ্থম্? হা, এইটো কি পদাৰ্থ ঠৈ।”...যত্ন—“দেউ, কিবা হম্ম পেচকাৰ আছে, এওঁনো কোন?” অধ্যা—“পেচং কৰোতি কি লগায়েতি যঃ সঃ পেচকাৰঃ। যিজনে হাকিমৰ আগত কথাৰ পেচ লগাই দিয়ে: সেইজনেই।”

১৮১২ শকৰ প্ৰথম বছৰ “বিজুলী”ত ওলোৱা “আত্মশক্তি স্তোত্র” আৰু “ঈশ্বৰচন্দ্ৰ বিজ্ঞাসাগৰৰ বৈকুণ্ঠ প্ৰয়াগত ভাবত-বিলাপ” আদি পঞ্চদ ছদ্মনামা কবি “শুকদত্ত” এই গুণাভিৰামেই। ধন্যহাস গোহাৰীৰ “পঞ্চমালা” পুথিতো এওঁৰ ভাস্মেখিনি কবিতাই ঠাই পাইছিল। “ভাবত-বিলাপ” পৃষ্ঠাটত—

“কান্দন্ত ভাবত আই, যিহ্না মোৰ পুৰি যায়,
বিজ্ঞাসাগৰৰ বিয়োগত।

কি পাপে পাপিনী মই, মোহোৰ মৰণ নাই,
যাতনা হে মোৰ কপালত ॥

যিজনে মোহোৰ অৰ্থে, ধনে-প্ৰাণে যত্ন কৰে,
যাব হস্তে বাঢ়ে মোৰ আশা।

কোৱা নিদাকণ বিধি, কিয় তাক হেৰুৱাওঁ,
কিয় মোৰ এহুৱা দুৰ্দ্ধশা ॥

উল্লেখিত পুথি-প্ৰৱন্ধৰ বাহিৰে “জোনাকী”ত ওলোৱা এওঁৰ সোমাব ভ্ৰমণ-অসমত মানব শেহছোৱা, অনিখিত বুৰঞ্জী আদি উদ্দীপক প্ৰৱন্ধ। আনন্দবাম ফুকনৰ পিছতে গুণাভিৰাম অসমীয়া ভাষাৰ এজন ঘাই উৎসাহদাতা বুলি হেমচন্দ্ৰ

বৰুৱাই পৰম শ্ৰদ্ধাৰে তেওঁৰ আত্মজীৱনীত লিখি থৈছে। মুঠতে চেকিয়াল কুকন আৰু হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ পাছতে অসমীয়া সাহিত্যৰ ওখ আসনখনি যে গুণাভিৰাম বৰুৱাৰ ভাত সন্দেহ নাই।

হেমচন্দ্ৰ বৰুৱা (১৮৩৫—৯৬) বৰ্তমান অসমীয়া সাহিত্যৰ প্ৰধান ত্ৰিমূৰ্তিৰ তৃতীয়টি। ১৭৫৭ শকৰ ২৪ আষাঢ় মঙ্গলবাৰে শিৱসাগৰ মহকুমাৰ বজাৰাহৰ গাঁৱত এওঁৰ জন্ম হয়। এওঁ শিৱসাগৰৰ সংস্কৃত ভাষাবিদ পণ্ডিত আৰু বৈষ্ণৱশাস্ত্ৰ-বিশাৰদ মুক্তাবাম বৰুৱাৰ দ্বিতীয়া ভাৰ্য্যাৰ দ্বিতীয় সন্তান। ন বছৰমান বয়সলৈকে পিতাকে এওঁক কোন শিক্ষা নিদি পাছত বৰ্ণমালাৰ সৈতে ভেটা-ভেটি নকৰোৱাকৈয়ে পোনে পোনে শব্দ সখাত লগাই বিদ্যাবস্তু কৰায়। এনেদৰেই ১৭৬৯ শকৰ কাৰ্ত্তিকলৈকে এওঁ পিতাকৰ তত্ত্বাধীনত সংস্কৃত ব্যাকৰণ পঢ়ি ভাত কিছু ব্যুৎপত্তি লাভ কৰিলে; আৰু ইফালে নিজে নিজেই শ্লোগপৰ্ব, কৰ্ণপৰ্ব আদি অসমীয়া পদ-পুথিবোৰ পঢ়িবলৈ ধৰিলে। পাছত পিতাক অহনী বোগত চুকোৱাত শিৱসাগৰ কলেজী ছিৰস্তাদাৰ লক্ষ্মীনাথ বৰুৱা খুবাদেৱেকে এওঁলোকৰ গোটেই পৰিয়াল শিৱসাগৰ নগৰলৈ নি হেমচন্দ্ৰক মাৰ্ছে ৫ টকা বেতনত নবিহু নিযুক্ত কৰায়। ইফালে পূৰ্ণা-গধূলি এওঁ উৰ্বীধৰ শিৱসাগৰীয়া বৰুৱাৰ টোলত সংস্কৃত আৰু তেতিয়াৰ শিৱসাগৰ জিলাৰ অধিপতি কেপ্টেইন ব্ৰোডীৰ ঘৰত দেৱনাগৰীবে লিখা হিন্দী আৰু ব্ৰজবুলি শিকিছিল। বিজোৎসাহী ব্ৰোডীৰ সহায়তে আকৌ হেমচন্দ্ৰই লুকাই-চুবকৈ ইংৰাজী শিকিবলৈ লৈছিল, কিয়নো ইংৰাজী শিকিলে জাত যায় বুলি সেই সময়ত বহুতে বিখ্যাত কৰিছিল। কিন্তু ইংৰাজী শিক্ষা সৰহ নো আগবাঢ়োতেই সেই কথা দিয়ায়েকৰ কাণত পৰাত সেই চেষ্টাৰ সিমানতে ওৰ পৰিল যদিও পাছত আকৌ আমেৰিকাবি বেপাৰী মিশ্বনৰ সহায়ত এওঁৰ ইংৰাজী শিকাৰ হাবিমাৰ ভালেখিনি পূৰ্ণ হয়। পাছে ইংৰাজীত যথেষ্ট ব্যুৎপত্তি হোৱাৰ পাছত খুবাদেৱেকে তিব্ৰকাৰৰ পৰিবৰ্তে মাজে-সময়ে কাছাৰীৰ ইংৰাজী-সংস্কৃত কাকত-পত্ৰবোৰ হেমচন্দ্ৰৰ হতুৱা ভঙাইছিল। ১৮৫৮ত এওঁ অলপ দিন গোলাঘাটৰ বেভিনিউ পেছকাৰ আৰু অলপ দিন শিৱসাগৰ ইংৰাজী পাঠশালিৰ দ্বিতীয় শিক্ষকৰ পদত অস্থায়ীকৈ কাম কৰিছিল। তাৰ পাছত মাহিলা ২৫ বেতনত বেভিনিউ মহাফক্স নিযুক্ত হৈ ১৮৬২ লৈকে এই কামত থাকে। এই বছৰৰ আগষ্টত এওঁক তেতিয়াৰ অসমৰ জুডিছিয়েল কমিশ্বনাৰ মেজৰ এগ্নিউৱে গুৱাহাটীলৈ তেওঁৰ ভাষা-ভাঙা কাকতী কৰি নিয়ে।

প্ৰকৃততে সেই কালত চিবস্তাদাৰ মুসুফ আদিৰ বাহিৰে সৰ্বসাধাৰণৰ ইংৰাজী জানিবৰ প্ৰয়োজন নাছিল আৰু কেবেণীত বাজে ইংৰাজী ভাষাক আটায়ে ধিগাইছিল। এই পদৰ পৰাই হেমচন্দ্ৰই ক্ৰমে সেই অফিছৰ ছুপাৰিণ্টেণ্ডেণ্টৰ পদ পায় আৰু ১৮৮১ৰ ১ জানুৱাৰীত ৮৩/৩ পাই পেন্সন লৈ অৱসৰ গ্ৰহণ কৰে। ১৮৭৫ আৰু ১৮৭৬ত দুৱাৰকৈ এওঁক একট্টা এছিষ্টেণ্ট পদ যচাতো সাহিত্য-চৰ্চাত ব্যাঘাত হ'ব বুলি আশঙ্কা কৰি সেই বাব নললে। ১৮৬৩ত এটা কল্পা জন্মাৰ পাছত ১৮৬৫ৰ নৱেম্বৰত জহনী বোগত এওঁৰ বৈণীয়েক ঢুকায়।

ঢেকিয়াল ফুকন আৰু গুণাভিষামৰ দৰেই হেমচন্দ্ৰয়ো “অকনোদহ”তে সাহিত্যৰ উমেদাৰ জীৱন আৰম্ভ কৰে। একাদশ বছৰৰ চতুৰ্থ সংখ্যা “অকনোদহ”ত (এপ্ৰিল, ১৮৫৬) “অনেক বিয়া কৰা অজুগত” প্ৰৱন্ধ লেখক ছদ্মনামা সেই “শ্ৰী সোনাৰ চাঁদ” যে হেমচন্দ্ৰ, পানীলুনাথ গগৈৰ লবাশিক্ষা আগছোৱাৰ “সোনাৰ চাঁদ ডেকা বকৰা” উল্লেখই বেকা অথচ তীক্ষ্ণভাৱে বুজায়। তেওঁৰ আত্মজীৱনীতো এই কথা তেওঁৰ চুম্বক আৰু শক্তিসম্পন্ন গগ্ৰত প্ৰকাশ পাইছে : “মই পুনৰায় বিয়া নকৰালোঁ। আত্মিকালি আমাৰ সমাজৰ অৱস্থালৈ চাই ভাৰ্য্যা মৰা পুৰুষে পুনৰায় বিয়া কৰোৱা গোটেই নিষ্পন্নীয়। মই ভাবি চালোঁ, মোৰ ভাৰ্য্যাৰ নহৈ মোৰ মৃত্যু হোৱা হলে তেওঁৰ কি অৱস্থা হ'লহেতেন? তেওঁ মৰিছে, তথাপি মোৰ ইচ্ছা হলেই মই এটা কিয় তিনটা বা অধিক বিয়া কৰিব পাৰোঁ; কিন্তু বিধৱা হোৱাৰ পাচত বিয়াৰ নাম লোৱা মাত্ৰেই তেওঁৰ জাতি গলহেতেন, সমাজে বৰ্জিলেহেতেন, আৰু তেওঁ জীৱন্ততে মৰা যেন হৈ থাকিলহেতেন। ই যেনে অসম্ভৱ তেনে অসম্ভৱ। শাস্ত্ৰ নেলাগে যুক্তিলৈ চালেই বিধৱাৰ বিয়াত যে কোনো দোষ নাই তাক বুজিব পাৰি, আৰু শাস্ত্ৰবো যুক্তিয়েই মূল, কিম্বনো “যুক্তিহীন-বিচাৰেন ধৰ্মহানিঃ প্ৰজায়তে।” এতিয়া চাওক-চোন, মতা-তিবোতা দুইটা সমান জীৱ; ভোক-পিন্ধা, টোপনি, বোধ-ইচ্ছা, অঙ্গ-প্ৰত্যঙ্গ, জন্ম-মৰণ দুইবো সমান। তথাপি এটাৰ যি স্বৰূপ আছে আনটোৰ সি নাই বোলা কথাটো কিমান অত্যাৱ, ইয়াক যাব অলপমান জ্ঞান আছে সিও বুজিব পাৰে। ঈশ্বৰ বা স্বভাৱৰ নিয়মমতে বিধৱাৰ বিয়া নিষিদ্ধ হোৱা হলে স্বামীৰ মৃত্যুৰ পাচত তিবোতাৰ মনৰ পৰা সহবাসৰ বাঞ্ছা গুচি গলহেতেন; কিন্তু সকলোৱেই জানে তেনে কেতিয়াও নহয়। হিন্দু শাস্ত্ৰমতে ভাৰ্য্যা স্বামীৰ অৰ্দ্ধাঙ্গ আৰু হিন্দুবিলাকে তেওঁলোকৰ বিয়াত অগ্নিৰ আগত দেৱতা আৰু

পিতৃবিলাকক সাক্ষী কৰি ভাৰ্য্যাক এইকপে কয়, “তোমাৰ প্ৰাণে সৈতে মোৰ প্ৰাণক, তোমাৰ হাতে সৈতে মোৰ হাড়ক, তোমাৰ মাংসে সৈতে মোৰ মাংসক, আৰু তোমাৰ ছালে সৈতে মোৰ ছালক মিলাওঁ।” ইয়াৰ দাবা দেখা যায় যে ভাৰ্য্যা আৰু স্বামীৰ একে দেহ, একে প্ৰাণ; দুইৰ ভিতৰত একো প্ৰভেদ নাই। এনে স্থলত যেতিয়া পুৰুষে ভাৰ্য্যা যদি গলে অৰ্থাৎ তেওঁৰ শৰীৰৰ এভাগ নষ্ট হলে তাক পুৰাই লব পাৰে, তিবোতা সেই স্বৰূপ পৰা বঞ্চিত হব কিয় ?...

“আমাৰ শিক্ষিত ডেকাবিলাকৰ মূৰত এটা বব গধুৰ বোজা আছে, সেই কথা সিবিলাকে ভাবি চোৱা উচিত। ইয়াৰ পাচত তেওঁবিলাকেই মহাজব নাৱক আৰু সাধাৰণ মতৰ স্ৰষ্টা হব; তেতিয়া তেওঁলোকে যেন কুসংস্কাৰ আৰু দেশাচাৰ্যৰ দাস হৈ নাথাকে, আৰু বিধৱা বিয়াৰ বাটটো বহলায়, এয়ে মোৰ আন্তৰিক ইচ্ছা আৰু প্ৰাৰ্থনা। পূজনীয় বিজ্ঞানাগৰে বিধৱা বিবাহ যে শাস্ত্ৰসিদ্ধ ইয়াকে প্ৰমাণ কৰিয়েই মনে মনে নাথাকিল, আপোনাৰ পুতেকেৰে সৈতে বিধৱাৰ বিয়া দিলে। কালৰ সোতত তেওঁ উটি গল; কিন্তু তাৰ বালিত তেওঁ যি ধোজৰ সীচ থৈ গৈছে সি চিৰকাললৈ থাকিব, লুপ্ত নহয়। সেই ধোজৰ পাচত চলোতা মানুহ আমাৰ দেশত ওলাব কেতিয়া? প্ৰতিফলিয়ে সুধিছে—“কেতিয়া?”

১৮৭৩ ৰ ১৮ জুনৰ তেতিয়াৰ লেকটেনেণ্ট গৱৰ্ণৰ ছাব জৰ্জ কেঞ্চেলৰ ২১৫২ নং জাননী অচুসখি “আদিপাঠ” লিখি তেনে আটেকুখিখনমান কিতাপৰ ভিতৰত আগতাই পাই এওঁ ৫০০ টকা বটা লাভ কৰে; ইয়াৰ পাছতো “পাঠমালা”, “ব্যাকৰণ” আদি পুঁথি লিখি আৰু “ৱে টু হেলথ” পুঁথি ভাঙি গৱৰ্ণমেণ্টৰ পৰা সকলোটি মিলাই পায় মুঠ ১১০০ টকা। কামৰূপৰ পুঁথি সংস্কৃত পুঁথি গোটোৱা বিষয়ত বাহেৰুলাল মিত্ৰক মহান কবিও এওঁ গৱৰ্ণমেণ্টৰ পৰা শলাগ আৰু আৰ্থিক পুৰস্কাৰ পায়। অসমত বিবাহ-পছতি বুলি এখন ইংৰাজী পুঁথি এওঁ পাছৰ বয়সত লিখি উলিয়ায়; ১৭৮১ শকত এওঁৰ অসমীয়া ব্যাকৰণ শিৱসাগৰ বিশ্বন্ প্ৰেছেই ছপায়; তাৰ পাছত পঢ়াশলীয়া ছাত্ৰৰ উপযোগী কৰি ১৮৮৬ ত অসমীয়া লবাব ব্যাকৰণ উলিয়ায়। হেমকোষ এওঁৰ নিজৰ আৰু অসমীয়া ভাষাৰ এটি শ্ৰেষ্ঠ কীৰ্তিস্তম্ভ; ৱেবটাবৰ আদৰ্শত লিখা এই অভিধানৰ জন্মনব ইংৰাজী অভিধানৰ লগতহে শ্ৰেষ্ঠ একে হতীয়া কাম

ৰূপে বিজ্ঞানি হব পাৰে, আৰু স্বৰূপতে ই সেই শাৰীৰ ওখ প্ৰতিভাৰ কাৰ্য্য। স্বীৰন কালত তেওঁ হেমকোষ প্ৰকাশিত হোৱা দেখিবলৈ নাপালে, আৰু নাপাব বুলি জ্ঞানিয়ে তেওঁ সংক্ষিপ্ত হেমকোষ বুলি তাৰ এটি ক্ষুদ্ৰ সংস্কৰণ কৰে; আৰু ১৮১৪ শকৰ আঘোণত পঢ়াশলীয়া অভিধান বুলি এখনি মুকলি শব্দকোষ উলিয়ায়। মাণিকচন্দ্ৰ বৰুৱা আৰু অন্নদাৰাম ফুকনে পতা এটি অল্পঠানৰ সহায়ত ১৮৮২ ত গুৱাহাটীৰ পৰা প্ৰায় ৯০০ গ্ৰাহকেৰে এওঁ আসাম-নিউচ নামৰ ইঙ্গ-অসমীয়া সাপ্তাহিক কাকতখনি উলিয়ায়। ১৮৮৫ৰ জুলাইৰ পৰা যদিও এই কাকত ওলাবলৈ এৰে, তথাপি অসমীয়া ভাষাৰ আধ্ব-জ্যোতিনি আৰু ৰচনা-ৰীতিক বৰ্ত্তমান গঢ় দিয়াত ইয়াৰ বৰঙণি অসামান্ত নিশ্চয়।

‘কানীয়া কীৰ্ত্তন’ আৰু ‘বাহিৰে ৰংচং তিতৰে কোৱাভাতুৰী’ হেমচন্দ্ৰৰ ব্যঙ্গ ৰচনা। ‘কানীয়া কীৰ্ত্তন’ নাটক বা প্ৰহসনৰ গঢ়ত লিখিলেও তাত নাটকীয় গুণ বিশেষ থকা বুলিব নোৱাৰি; সমসাময়িক সমাজক নিজ দোষবিলাক চকুত আঙুলি দি দেখুৱাবৰ বাবেইহে লিখা বুলিব পাৰি। ‘কোৱাভাতুৰী’ কাহিনীমূলক; ইয়াৰ ব্যঙ্গ আৰু চোকা। “কোবখনীয়া সত্ৰৰ গোবৰ্দ্ধন দেউ আতা পৰম বৈষ্ণৱ; ৰংস ৰজ্জাৰ চন্দন যোগাতী কুঞ্জী বাইৰ বংশত জাত, সাক্ষাত গুৰুজনাৰ পৰা পৰমাৰ্থৰ ভাগ পোৱা গোপীনাথ দেউ আতাৰ পৰিণতি। ঘোণা, কীৰ্ত্তন, ৰজ্জাৱলী, এই তিনিখনি শাস্ত্ৰ প্ৰভুৰ ওষ্ঠাগ্ৰ। ইয়াত বান্ধেও গুণমালা; ভটিমা, চপয়, তোটয়, এইবিলাক মুখে আঠে ফুটাৰ দৰে ফুটে। বৰগীতত গোসাঁইদেউ এনেহে পাৰ্গত যে তেওঁ পুৰণীয়া নিশা গীত ধৰিলে ওচৰৰ গছবিলাকেও পাত লবোৱাৰ চলেবে তাল ধৰে; আৰু কুকুৰ-শিয়ালেও প্ৰেমত বাউল হৈ বাগ দিয়ে।গোসাঁইদেৱ ‘বাক সিধ্’, যি বোলে সেফে হয়। এবেলি এজন তকতে কিবা দায় কৰাত “হতশ্ৰী হো” বুলি তাক শাপ দিছিল। গোসাঁইদেউৰ “বৰ্জ বাইকু” পৰিবৰ পৰা ডকতজনে দোচ কুৰি বছৰ মাথোন টানিলে।” পুথিখনৰ মৰ্মবাণী ‘কোৱাভাতুৰী’ৰ সাময়িক গীতত:

“হায়, হায়, কেনেকুৱা কৰ্মৰ গতি। উদাসীন মহাজনে হুখ পালে অতি ॥
 কপটীয়াৰ ফাকটি গোটেই আন্ধাৰ। ভাল বেয়া চিনিবৰ শক্তি আছে কাৰ ॥
 কেৱলীয়া মহাজন ধৰমীৰ বেশ। শিষ্যক তবায় দি ধৰম উপদেশ ॥
 মুখত ধৰম কথা অন্তৰত আন। ধিক্ তাৰ পৰমাৰ্থ ধিক্ তাৰ জ্ঞান ॥
 বাহিৰত ৰং চং নাই কোনো মলি। তিতৰৰ ফাল কিম্ব হাই লিপা ফলি ॥

আপোনাক শুচি বুলি লোকক বিণায়। ধৰমৰ ঢাকনিৰে পাপ ঢাকি যায় ॥
 বাহিবত মালা জপে ধৰ্মী দেখায়। অস্তবত বা কি ভাবে চিন একো নাই ॥
 অসু অসু ! হ'ল আহি ঘোৰ কলিকাল। ধৰ্মৰ কঠীয়া তলী পাপৰ ভ'বাল ॥
 তাল মালা কোঁচ পূজা আৰু হোমৰ ছাই। বাহিবৰ সৃষ্টি তাত পতিয়ন নাই ॥”

সৌৰ জগতত বৃহস্পতিৰ দৰে, ওঠৰ শতিকাৰ ইংৰাজী সাহিত্যত জনহনৰ নিচিনাকৈ, বৰ্ত্তমান অসমীয়া সাহিত্যত হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাই এখনি বিশেষ আসন অধিকাৰ কৰে। আকৌ জনহনৰ দৰেই হেমচন্দ্ৰৰ অধিনায়কত্ব তেওঁৰ বচনাব লেখ বা জোখৰ ওপৰতো নিৰ্ভৰ নকৰে; এওঁলোকৰ ব্যক্তিত্ব আচৰিতভাৱে এনেবোৰ বিচাৰৰ অতীতত ॥ ইফালেও জনহন আৰু হেমচন্দ্ৰ উভয়ৰে কীৰ্ত্তিস্তম্ভ তেওঁলোকৰ একেহতীয়া অভিধান হুখনি; কিন্তু সি সাহিত্যৰ লগত সম্পৰ্ক-শূন্য। তদুপৰি হেমচন্দ্ৰ আৰু গণাভিৰাম উনৈশ শতিকাৰ অসমীয়া সাহিত্যৰ দুটি শিক্ষালয় বুলিব পাৰি; বৈষ্ণৱ সন্যালোচকসকলে শব্দৰ-সূচ্য আৰু চৈতন্ত-চন্দ্ৰৰ উপমা দিয়াৰ দৰে হেন-বেলি আৰু গুণ-জোনক সেই শতিকাৰ অসমীয়া সাহিত্যৰ দুটি চকু বুলিলেও ভুল নহয়। কিন্তু জোনাকৰ জেউতিক বেলিৰ কিবণে জিনিব পৰাৰ দৰে হেমৰ প্ৰতিভাৰ প্ৰখৰতাই গুণৰ জেউতিৰ মূহুৰ্ত্তাক উন্ন কৰিব পাবিলে। এই দুইজন অধিনায়কৰ গাইশুটীয়া স্বভাৱ, হাশ্ববস, গল্প, ব্যক্তিত্ব সকলোতে এই বিচ্ছিন্নিৰে সাৰ্বকতা দেখিবলৈ পোৱা হয়। সাহিত্যত হাশ্ববস ৰূপে হেমচন্দ্ৰৰ ‘কোৱাণতুৰী’ আৰু গণাভিৰামৰ ‘বহন্ত-ব্যাখ্যা’, গল্পৰূপে হেমচন্দ্ৰৰ আত্মজীৱনীৰ সামৰণি আৰু গণাভিৰামৰ ‘সৌম্যৰ ভ্ৰমণ’ৰ আৰম্ভণি আদি মিলালেই যথেষ্ট হয়। আকৌ মুঠতে উনৈশ শতিকাৰ অসমীয়া সাহিত্যৰ বীৰনাহাৰকলৰ ভিতৰত হেমচন্দ্ৰই, ওঠৰ শতিকাৰ ইংৰাজী সাহিত্যৰ জনহনৰ দৰে, অদ্বৈতী ব্যক্তিত্ব।

হৰিবিলাস আগৰৱালা (১৮৪২-১৯১৬) তেজপুৰৰ গমিৰি গাঁৱত ওপজে। শিক্ষাৰ অৰ্থে এওঁ পোনতে ডিব্ৰুগড় আৰু শিৱসাগৰ, শেষত কলিকতালৈ গৈ তাৰ হিন্দু স্কুলত পঢ়ে। শিক্ষা সাং কবি এওঁ নামা ব্যৱসায়ত ধৰে। এওঁ অকা, ডফলা, চিংফো মিছিমি আদি আৰবী ভাষিক বৰাৰ জ্ঞানিছিল, এই বাবে ডফলা মুক্ৰম সময়ত এওঁক ডফলাক বৰাবলৈ পঠাইছিল। এওঁ ভাৰতবৰ্ষৰ বাহিৰেও ব্ৰহ্ম দেশ আৰু লক্ষা দ্বীপ আদিব যাই ঠাইবিলাক ঘূৰি আহি শেষত এওঁ তেজপুৰত কাঠ-ফলা কলৰ কাৰাবাত হাত দিয়ে। এই ব্যৱসায়ত এওঁৰ এনেদৰে